

cházel fakt existence sociologie československé, což se v poslední době na Slovensku přihází zhusta. Bez sebechvály dlužno říci, že oba referáty byly přijaty s pozorností zcela mimořádnou. Polské hlediště reprezentoval skvěle mladý, česky mluvící badatel Jaroslav Kilias, který se zabýval s pozoruhodnou znalostí předmětu vývojem československo-polských sociologických vztahů v 60. letech. Velice trefně postihl nesymetričnost vztahu, jakož i to, že polská sociologie plnila funkci substituta západní (americké) sociologie, k níž českoslovenští badatelé měli přístup opožděný i omezený. Litost nad tím, že kontakty po roce 1990 byly obnoveny jen v míře omezené, vyslovily obě strany, ačkoliv tentokrát jsou důvody ke spolupráci věcnější i – řekněme – symetričtější (o existenci komparativních multilaterálních studií se sice ví, ale chybějí kontakty osobní i institucionální zejména na úrovni studentů, doktorandů atd.). Jistá znalost československé (české) sociologie v Polsku je tradiční – minimálně od roku 1921, kdy vydal Bzowski studii *Polská a česká vesnice* (což byly pozdější „Gallovy“ Sány), až podnes, kdy českou sociologii solidně nebo aspoň informativně znají Winclawski, Sulek, Wierzbicki, Kilias aj.

Vystoupení Antoniny Kloskowské bylo nejen kultivované, ale i dojímavé otevřeností, která je u nás těžko představitelná. Podobně replikoval na trošku zlomyslnou kritiku i Jerzy Szacki, který svou minulost „rudého profesora“ sice nehájil, ale ani netajil a nekamufloval. V případech Kloskowské a Szackého, ale i v případě Weselowského, Baumana, ba dokonce Adama Schaffa, jakkoliv jde o osobnosti značně odlišné, totiž vypovídá především nezpochybnitelné vědecké dílo. I český čtenář může porovnat arogantně dogmatické začátky Adama Schaffa v jeho knize o polském revizionismu (česky 1953), která je útokem na nejlepší tradice polského marxistického sociologického myšlení, se znamenitým *Úvodem do sémantiky*

(česky 1963), který začíná tvůrčí období, jež má hodnoty nezanedbatelné.

Dvě nikoliv marginální poznámky závěrem. Je udivující, kolik žen pracuje v polské sociologii – na úrovni respektovatelných osobností, jejichž dílo má významný teoretický rozměr a intelektuálního ducha: na počátku jistě stojí zesnulá Maria Ossowska, dále Antonina Kloskowska, Elżbieta Halas, Helena Kozakiewicz, Anna Zeidler-Janiszewska, Ewa Rewers, Elżbieta Tarkowska, Barbara Skarga, Anna Giza... a opravdu řada dalších. Přejme si, aby naše dnešní absolventky zachovaly sociologii věrnost. Aspoň některé.

Druhá poznámka se týká generačního střídání a problému kontinuity. Polská sociologie zažila tvrdé generační střídání v druhé polovině padesátých a počátkem šedesátých (!) let, kdy se nová generace sociologů „amerikanizovala“ a „naučila“ polskou sociologii jinému jazyku, odlišnému od sociologického jazyka starší generace. Od té doby se polská sociologie vyvíjí v generačním kontinuu. Naše sociologie evidentně v 60. letech začínala „znovu“ a s pokusem integrovat starší generaci prostě neuspěla, v 70. letech došlo k paradoxnímu vystřídání mladé generace „druhou garniturou Boží“ (starší) a vlastně teprve teď nastává čas generačního střídání. Teprve dnešní generace absolventů sociologie může vnést do našeho oboru nového ducha. Jenom ona totiž dokáže revitalizovat sociologii nejen novým viděním světa (ve smyslu teoretickém, paradigmatickém i metodologickém), ale především souborem problémů, jejichž relevanci současná „dominující generace“ nevidí, protože vidět nemůže. Snad tato nastupující (?) generace do české sociologie vnese také pluralitního ducha nereglementované diskuse, sporu, různice, diference a tolerance. Polská sociologie takového ducha již několik desetiletí má.

Miloslav Petrusek

Konference „100 let Masarykovy České otázky“

V loňském roce uplynulo sto let od vydání stěžejního Masarykova díla, události, jež je významným mezníkem v dějinách našeho

národního vědomí. V *České otázce* Masaryk osobitým způsobem zformuloval podmínky a duchovní základy nové etapy vývoje české národní identity. Práce předznamenala novou epochu polemik o smysl našich národních dějin.

Výročí bylo vzpomenuáno několika vědeckými počiny (vydání sborníku *Spor o smysl českých dějin 1895-1938*, následná diskuse, semináře apod.). Koncem roku 1994 byla iniciována ředitelem Ústavu T. G. Masaryka doc. Jaroslavem Opatem a prof. Lubošem Novým, vedoucím kabinetu pro masarykovská studia při filozofické fakultě Masarykovy univerzity, myšlenka, aby tyto instituce uspořádaly akci, která by celkově a všestranně zhodnotila Masarykův přínos pro naše národní dějiny právě z perspektivy práce *Česká otázka*. Záměrem bylo, aby vědecká konference dala příležitost ke kritickému a profesionálnímu zamyšlení nad filozofií našich národních dějin, jak ji formuloval Masaryk a nad těmito dějinami vůbec. Byla zamýšlena jako multidisciplinární setkání historiků, politologů, filozofů, sociologů a literárních kritiků z domova i ze zahraničí. Základní ideou bylo ukázat sílu a hloubku Masarykova myšlení obsaženého v jeho mravně náboženské koncepci české národní ideje právě v konfrontaci s omezeným nacionalismem, konzervativním reakcionářstvím a liberálním utilitarismem a ukázat Masaryka jako toho, kdo adekvátně postihl jak historické možnosti, tak ale i hrozby.

Vlastní konference proběhla ve dnech 26. až 28. září 1995 v prostorách třetího z pořadatelů, Vojenské akademie v Brně, která vytvořila příznivé podmínky pro úspěšný průběh jednání. Záštitu nad konáním konference převzal prezident Václav Havel. Celkově se zúčastnilo 30 zahraničních odborníků a představitelů významných bohemistických pracovišť z 16 zemí Evropy a z USA a 42 předních domácích specialistů a řada hostů. Jednání zahájil svým vystoupením Ivan Medek poselstvím prezidenta republiky.

První den v plenárním zasedání zazněly příspěvky, jež vymezily hlavní obsah jednání konference. Jde o vystoupení J. Opaty *Evropan a světoobčan T. G. Masaryk*, ve kterém klade důraz na mravní obsah Masarykova pojetí filozofie českých dějin, který stojí v odporu proti každému nacionalismu. Tuto Masarykovu pozici odůvodňuje jeho širokým rozhledem a úhlem pohledu. Na odkaz myšlenek *České otázky* v naší dnešní politické situaci se zaměřil v příspěvku *Česká republika a Evropa 1995* Mojmir Povolný. S podobným tématem vystoupil v re-

ferátu *Naše dnešní otázky* Karel Hrubý. Širší vztah Masarykovy filozofie a politiky a dneška byl předmětem vystoupení Jaroslava Šabaty *T. G. M. – kontinuita a inspirace*. K obecným otázkám Masarykovy filozofie českých dějin se vyjádřil také M. Bednář v referátu *Filozofický a filozoficko-politický význam Masarykova pojetí české otázky v minulosti a současnosti*. Ostatní referující se zabývali *Českou otázkou* v souvislosti se staršími českými dějinami a jejím osudem do vzniku samostatné ČSR. Zde připomínám vystoupení Josefa Války *Česká otázka a starší české dějiny*, Dušana Kováče *Masarykova, Česká otázka a slovenská otázka na přelomu století*, Zdeňka Kárníka *T. G. M. a česko-německé vyrovnání*, Zdeňka Šolého *Význam, České otázky pro Masarykovo vystoupení za I. světové války*, F. Hadlera *Masaryk v exilu za světové války*, Harryho Hanaka *T. G. M. a problém malého národa za války*, Karla Pichlíka *T. G. M. a Rusko za světové války*, M. Godé *Masaryk a Francie v čase I. světové války*. Nejhlavnější námitky a polemiky proti Masarykově koncepci, jak byly prezentovány soudobými myšlenkovými proudy, byly předmětem příspěvků Jiřího Marka *Námitky a odmítnutí dnes*, Josefa Zumra *Prof. Pekař opravdu o historickém vývoji nemá potuchy*. Mimo tyto stěžejní příspěvky zaznělo i několik významných diskusních vystoupení, např. J. Skutila *Řešení české otázky v duchu názorů Františka Palackého, Františka Josefa II. a T. G. M.*, M. Havelky *T. G. M. a český liberalismus*, J. Malíře *Morava v kontextu české otázky*, J. Karoly *Ruský aspekt v Masarykově koncepci, České otázky*.

Druhý den probíhalo jednání ve filozoficko-politologické a historické sekci, přičemž v historické sekci se jednání soustředilo především na mnohostrannou analýzu problému malých národů, jak byl předznamenán Masarykem i z jiných pohledů, na evropské a světové kontexty „české otázky“. Ve velmi zajímavém bloku referovali zahraniční účastníci o ohlasech na Masaryka v řadě evropských zemí a v USA. V sekci filozofické se jednalo zejména o Masarykovu filozofii demokracie, jejích základech a východiscích, náboženských aspektech České i české otázky a jejím odrazu a vlivu v literatuře. Z příspěvků tohoto dne připomínám Jaroslava Kiliase *Co je malý*